

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

СЕКЦІЯ 19

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

***Керівник секції:** завідувач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури, доктор юридичних наук,
професор Н. М. Бакаянова*

***Секретар секції:** доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури, кандидат юридичних наук,
доцент О. Г. Свида*

БАКАЯНОВА НАНА МЕЗЕНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури, доктор юридичних наук, професор,
адвокат, секретар дисциплінарної палати КДКА Одеської області,
заслужений юрист України*

ПРО ПРОБЛЕМУ ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Практична реалізація прав та обов'язків адвоката є можливою лише при дотриманні гарантій адвокатської діяльності, що в умовах воєнного стану вимагає уваги через специфіку проблем, з якими стикаються адвокати. Так, особливої гостроти отримало питання ототожнення адвоката з клієнтом: йдеться не про епізодичні порушення неприпустимості такого ототожнення, а про помітну проблему, яка потребує свого вирішення.

Нульова толерантність українського суспільства до воєнних злочинців має побічний ефект у вигляді ставлення до їх адвокатів, які, відповідно до вимог законодавства, здійснюють захист цих осіб. Суспільний осуд та обурення проектується на адвокатів саме через ототожнення з клієнтами. Потерпілі від воєнних злочинів сподіваються, що навіть при необхідності участі адвокатів у судових процесах, захисники не будуть надавати якісної правової допомоги воєнним злочинцям – про це свідчать заклики в соціальних мережах, на сторінках онлайн ресурсів, висловлюються думки у печатних виданнях. Зазначене застерігає адвокатів до відмови від прийняття таких доручень або схиляє до суто формального виконання обов'язків в судових процесах над воєнними злочинцями.

За останніми даними, війнні злочини РФ складають більше 70000 кримінальних проваджень із внесенням до ЄРД щодня по 200 нових матеріалів. Майже у всіх таких справах працюють адвокати, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [1].

Окрім гострої реакції суспільства, фіксуються й інші складнощі у здійсненні адвокатської діяльності з захисту від обвинувачення. Наприклад, Комітет з питань безоплатної правової допомоги при Національній асоціації адвокатів України, привертаючи увагу до порушення гарантії заборони ототожнення адвокатів з клієнтами, вказував на фактичні відмови в оплаті роботи адвокатів по таких справам та заяви керівництва Координаційного центру з надання правової допомоги про те, що адвокати взагалі мають відмовлятися від захисту війнних злочинців [1].

Очевидно, що зазначений підхід до діяльності адвокатів є помилковим та загрозливим, адже не відповідає загальновизнаним міжнародним стандартам у сфері правосуддя та чинному законодавству України. Слід нагадати, що згідно з ч. 1 ст. 131-2 Конституції України, надання професійної правничої допомоги є функцією адвокатури. Відповідно до ч. 4 ст. 131-2 Конституції України, захист від кримінального обвинувачення – конституційно визначений професійний обов'язок адвокатів. Виходячи з положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, адвокат зобов'язаний виходити із необхідності забезпечити клієнту права на захист та з пріоритетності інтересів будь-якого підзахисного, незалежно від ступеню тяжкості злочину, у скоєнні якого він звинувачується.

Окремим питанням у діяльності адвокатів, що посилює проблему ототожнення з клієнтом, є здійснення адвокатами захисту у кримінальних провадженнях за відсутності підозрюваного, обвинуваченого.

За відсутності клієнта, осуд, критика та цькування у зв'язку із скоєнням злочину, як правило, обрушується на адвоката. Виконання професійних обов'язків адвоката з захисту у таких справах вбачається ускладненим само по собі, а щодо виконання певних вимог – взагалі неможливим (наприклад, інформування адвокатом клієнта про хід справи і т.ін.).

Варто зазначити, що сам факт відсутності підзахисного, щодо якого видано доручення центром безоплатної вторинної правової допомоги або укладено договір з адвокатом ким-небудь з родичів клієнта, не може призвести до відмови здійснювати захист від кримінального обвинувачення. Фактично, адвокат на свій розсуд, виходячи з конкретної ситуації, має визначити можливість надання правової допомоги.

Рішенням Ради адвокатів України № 183 від 27 грудня 2022 р. затверджені «Роз'яснення щодо участі адвокатів у кримінальних провадженнях за відсутності підозрюваного, обвинуваченого», відповідно до яких «будь-які заклики, схиляння тощо до відмови від виконання доручення, до необхідності проведення чи не проведення спілкування з клієнтом, до необхідності реалізації чи не реалізації конкретних процесуальних дій в провадженнях «in absentia» є втручанням в правову позицію адвоката та порушенням гарантій його

діяльності. Про такі випадки адвокатам слід повідомляти Національну асоціацію адвокатів України, Раду адвокатів України або регіональну раду адвокатів за місцем вчинення порушення» [2].

У пошуку шляхів вирішення проблеми, слід виходити з того, що у системі гарантій адвокатської діяльності неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом посідає особливе місце.

П. 18 Основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинів 1990 р., визначає, що адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їх справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків. У національному законодавстві використовується термін «ототожнення», згідно з п. 16 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон).

З точки зору змісту, «ідентифікація» (лат. *identifico, identitas, idem, eadem* – «тотожність», «те ж саме», «той самий») та «ототожнення» (укр. процес визнання яких-небудь явищ, понять, осіб «такими ж само», «однаковими», «подібними») – поняття одного синонімічного ряду. Розуміючи ототожнення (ідентифікацію) однієї особи з іншою як процес встановлення тотожності (ідентичності), тобто розпізнавання в одній людині ознак, проявів, характеристик іншої, при чому як свідомо, так і несвідомо, можна сформулювати визначення поняття ототожнення адвоката з клієнтом. *Ідентифікація (ототожнення) адвоката з клієнтом представляє собою упізнання адвоката як особи, яка має однакове або подібне ставлення з клієнтом до правопорушення або до предмету спору, зіставлення адвоката з клієнтом з точки зору їхньої єдності як процесуальної сторони у справі, встановлення їхньої подібності у контексті результату по справі, якого вони прагнуть досягти.*

Рада адвокатів України неодноразово зверталась до питання ототожнення адвоката з клієнтом: наприклад, у рішеннях «Про затвердження відкритої заяви РАУ з приводу заборони ототожнення адвоката з клієнтом» № 6 від 22 січня 2020 р., «Про неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом» № 35 від 18 червня 2020 р. та ін. Акцентуючи увагу на багатьох значимих аспектах проблеми, зокрема на психологічному і діяльнісному, Рада адвокатів України водночас визначила дискусійну тезу, що таке ототожнення є втручанням в правову позицію адвоката [3].

Права адвоката захищені низкою гарантій, які складають систему. При цьому кожна з гарантій підтримує інші та дозволяє адвокату використати всі можливості щодо захисту прав, свобод та законних інтересів клієнтів. Ототожнення адвоката з клієнтом (п. 16 ч. 1 ст. 23 Закону) і втручання в правову позицію адвоката (п. 11 ч. 1 ст. 23 Закону) є самостійними видами порушень гарантій адвокатської діяльності, хоча й можна говорити про їх тісний зв'язок, до речі, так само, як з іншими гарантіями.

Визначаючи поняття заборони ототожнення адвоката з клієнтом, доцільно її розглядати як спосіб правового регулювання, який не допускає сприйняття адвоката при здійсненні ним будь-якого виду адвокатської діяльності як особи, чії дії або переконання є подібними або однаковими з діями та переконаннями клієнта.

В основу гарантії заборони ототожнення адвоката з клієнтом покладено чисельні міжнародні документи та положення національного

законодавства. Стан дотримання зазначеної гарантії залежить від багатьох факторів, насамперед, від правової політики держави та дієвості механізмів реалізації гарантій адвокатської діяльності. Водночас слід визнати, що суттєвий вплив на вирішення цієї проблеми справляють також компетентність адвокатів, дотримання ними правил адвокатської етики, рівень їх правової та загальної культури. Захист клієнта не має перетворюватись на захист злочину або конфлікт з посадовими особами, на яких покладено повноваження щодо проведення досудового розслідування або здійснення правосуддя. Такі дії є свідченням нерозуміння адвокатом сутності адвокатської діяльності та завдань адвокатури, змісту функції захисту.

Підвищення правової культури суспільства вимагає роз'яснювальних заходів про роль адвоката у реалізації права на справедливий суд, значення дотримання ним вимог присяги адвоката, сумлінного виконання професійних обов'язків відповідно до чинного законодавства України, незалежно від політичних поглядів клієнта, його етнічної, релігійної, національної, расової приналежності, майнового і соціального статусу.

Заборона ототожнення адвоката з клієнтом має бути реальною, дієвою гарантією, яка відображує стан правозахисної сфери в Україні. В умовах воєнного стану неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом потребує посилення правових та організаційних механізмів у цьому напрямі, наукових досліджень ефективності застосування способів та методів, які здатні забезпечити дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Каденко О. Ототожнення адвокатів, які співпрацюють з системою БПД, з клієнтами. Матеріали заходів від 26 квітня 2023 р. *Офіційний вебсайт Вищої школи адвокатури*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/ototoznennia-advokativ-iaki-spiivpracuiut-z-sistemoiu-bpd-z-klijentami-clen-rau-vid-xmelnickoyi-oblasti-oksana-kadenko>
2. Роз'яснення щодо участі адвокатів у кримінальних провадженнях за відсутності підозрюваного, обвинуваченого: затверджені Рішенням Ради адвокатів України № 183 від 27 грудня 2022 р. *Офіційний вебсайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-12-27-r-shennya-rau-183_63d129b90a174.pdf
3. Роз'яснення положення статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо заборони ототожнення адвоката з клієнтом, затверджені рішенням Ради адвокатів України № 49 від 5 серпня 2020 р. *Офіційний вебсайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-08-05-r-shennya-rau-49_5f4637e9c8bd4.pdf

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатська діяльність, гарантії адвокатської діяльності, Національна асоціація адвокатів України, ототожнення адвоката з клієнтом, воєнний стан.

Key words: advocate, bar, advocacy, guarantees of advocacy, Ukrainian National Bar Association, identification of a lawyer with a client, martial law.

Гуглей Віталій Вікторович	
Фінансова безпека держави та її структурні складові	87
Чернецька Оксана Артурівна	
Правові колізії застосування ст. 44 ³ КУпАП	89
Новак Анастасія Олександрівна	
Адміністративне оскарження рішень податкових органів	92

СЕКЦІЯ 18

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МОРСЬКОЇ Й МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Кормич Борис Анатолійович	
Контроль та коригування митної вартості: у пошуках ефективності . . .	96
Аверочкіна Тетяна Володимирівна	
Морське судноплавство у досягненні глобальних цілей сталого розвитку ООН	99
Федотов Олексій Павлович	
Щодо впровадження європейських діджитал-практик у діяльність Державної митної служби України та її територіальних підрозділів	102
Коваль Наталія Олексіївна	
Траншипмент: як не втратити можливості?	106
Сергеев Юрій Володимирович	
Запровадження системи європейського морського «єдиного вікна»	109
Єременко Крістіна Сергіївна	
Порівняльно-правова характеристика системи збору даних IMO (DSC) та системи моніторингу ЕС (MRV)	112
Назарко Артем Аркадійович	
Деякі аспекти цифровізації територіальних підрозділів Державної митної служби України: підсистема «Електронний суд»	115

СЕКЦІЯ 19

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

Бакаянова Нана Мезенівна	
Про проблему ототожнення адвоката з клієнтом в умовах воєнного стану	121
Пушкар Сергій Іванович	
Публічні заяви та звернення Вищої ради правосуддя у механізмі забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя	125